UOT 327; UOT 32:93/94

ZEYNAB KAZIMOVA
Bakı Slavyan Universitetinin dissertantı
zeynabyusif@gmail.com

AZƏRBAYCANIN TÜRK DÖVLƏTLƏRİ TƏŞKİLATINDA FƏALİYYƏTİNİN GENİŞLƏNMƏSİNƏ FRANSA MEDİASININ YANAŞMASI

DOI: https://doi.org/10.36719/2708-065X/110/207-210

Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Türkiyə də daxil olmaqla təsisçi üzv dövlətlər tərəfindən 2009-cu ildə yaradılmış Türk Dövlətləri Təşkilatı (TDT) 4,5 milyon kvadrat kilometr ərazidə təxminən 300 milyon insanı təmsil edir və beləliklə, 2 trilyon dollarlıq təxmin edilən iqtisadi potensiala malik regional və qlobal oyunçu kimi ortaya çıxır. Təşkilata 2019-cu ildə Özbəkistan qoşulmuş, Macarıstan, Türkmənistan və Şimali Kipr Türk Respublikası da müşahidəçi statusu almışdır. 2011-ci ildən bəri üzv ölkələrin liderləri keçmiş fəaliyyətləri qiymətləndirmək və növbəti il üçün hədəfləri müəyyən etmək üçün hər il bir araya gəlirlər.

TDT siyasi, iqtisadi və təhlükəsizlik sahəsində əməkdaşlıq rolundan əlavə, müxtəlif mədəniyyət qurumları üçün çətir təşkilatı rolunu oynayır. Bunlara Bakıda Türkdilli Ölkələrin Parlament Assambleyası (TÜRKPA), Ankarada Beynəlxalq Türk Mədəniyyəti Təşkilatı (TÜRKSOY), Nur-Sultanda Beynəlxalq Türk Akademiyası, Bakıda Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondu, Bişkekdə Köçəri Sivilizasiyalar Mərkəzi, İstanbulda Türkdilli İşlər üzrə Şura daxildir.

Bu məqalədə Azərbaycanın TDT-dakı rolu, bu istiqamətdə geosiyasi və mədəni aspektlər, eləcə də Fransa mediasının bu proseslərə dair informativ və siyasi yanaşmaları təhlil olunur. Məqalə TDT çərçivəsində Azərbaycanın artan nüfuzu fonunda Fransa mətbuatında müşahidə olunan qərəzli diskursu araşdırır və informasiya mübarizəsi kontekstində strateji təkliflər təqdim edir.

Açar sözlər: Azərbaycan, Türk Dövlətləri Təşkilatı, TDT, Fransa mediası, media.

Giriş. Azərbaycan 2020-ci ildə II Qarabağ müharibəsində qazandığı qələbədən sonra Cənubi Qafqazda lider dövlət mövqeyini daha da möhkəmlətmiş, uzun illər davam etmiş münaqişə artıq tarixə qovuşmuşdur. Məlum olduğu kimi, otuz il ərzində Ermənistanın işğalı nəticəsində ölkə ağır sosial-iqtisadi yüklərlə üzləşmiş, azərbaycanlılar öz torpaqlarından qovulmuş, sosial-iqtisadi problemlər artmış, işğal olunmuş torpaqlarda ermənilər tərəfindən bütün infrastruktur dağıdılmış, milli-mədəni irsə qarşı vandalizm aktları törədilmişdir. Müstəqilliyin ilk illərindən başlayaraq, onsuz da ağır olan sosial-iqtisadi, ictimai-siyasi çətinliklərlə yanaşı, 1 milyona yaxın qaçqın və məcburi köçkünlərin problemləri də ağır yük olmuşdur.

Bununla belə, qaçqın və məcburi köçkünlərin problemləri dövlətin daim diqqət mərkəzində olmuşdur. Sülh danışıqlarının nəticə verməd̈iyi təqdirdə, nəhayət, Azərbaycan xalqının birliyi və Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə işğal altında olan torpaqlar hərb yolu ilə azad edilmişdir.

Müharibədən sonrakı dövrdə Ermənistan daxildə millətçi qüvvələrin, habelə Rusiya və Qərbin xaricdən təsirləri ilə regionda sülhə maraqlı görünməmişdir. Bu xüsusda, Qərbi Avropa dövlətləri içərisində Fransa daha açıq şəkildə Ermənistana dəstək nümayiş etdirmişdir. Fransanın Azərbaycana qarşı qərəzli münasibəti, bu iki ölkə arasında əlaqələrin soyuması ilə yanaşı, Azərbaycanın TDT çərçivəsində fəallığının artması fonunda daha da diqqət çəkmişdir.

TDT 2009-cu il Naxçıvan Sazişi əsasında yaradılmış və türkdilli dövlətlər arasında siyasi, iqtisadi, mədəni əməkdaşlığı dərinləşdirməyi hədəfləmişdir [11]. Azərbaycan təşkilatın həm təşəbbüskarlarından, həm də aparıcı iştirakçılarından biridir.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev 2024-cü il noyabrın 6-da Bişkekdə keçirilən Türk Dövlətləri Təşkilatı Dövlət Başçılarının 11-ci Zirvə görüşündə qeyd etmişdir ki, "Bu il Türk Dövlətləri Təşkilatının əsasını qoymuş Naxçıvan Sazişinin 15-ci ildönümüdür. Təşkilatımız bu dövr ərzində uğurlu inkişaf yolu keçib. İyul ayında Şuşa şəhərində keçirilmiş Dövlət başçılarının qeyri-rəsmi Zirvə görüşündə imzalanmış Qarabağ Bəyannaməsi əməkdaşlığın daha da dərinləşməsinə töhfə verir" [12].

Bu təşkilatın yaradılması tarixi şəraitdən və unikal regional ittifaq yaratmaq üçün birləşən müəyyən amillərdən irəli gəlir. Bu əsas elementləri bir neçə aspektdən vurğulamaq mümkündür. Birinci amil budur ki, Mərkəzi Asiyada bir neçə türkdilli ölkənin müstəqilliyinə yol açan Sovet İttifaqının dağılması burada yeni müstəqil dövlətlər arasında əməkdaşlığın genişləndirilməsi üçün əlverişli şərait meydana çıxarmışdır. İkincisi, qurucu üzvlər yaxın mədəni, linqvistik və tarixi əlaqələri bölüşür, bu da dil, ədəbiyyat və ənənələr kimi sahələrdə daha sıx əməkdaşlıq üçün möhkəm zəmin yaratmışdır. Üçüncüsü, ümumi çağırışları həll etmək, iqtisadi inkişafı stimullaşdırmaq və regional təsirləri artırmaq üçün ümumi arzunun olmasıdır. Nəhayət, regionda artan siyasi sabitlik çoxtərəfli əməkdaşlıq üçün əlverişli mühitin yaradılması üçün əlverişli olmuşdur. Beləliklə, qurucu üzvlər (Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Türkiyə) arasında ilk müzakirələr bu hadisələrdən sonra yaranıb. İlkin dialoqlar əməkdaşlığın potensial faydalarının qarşılıqlı etirafı ilə yadda qalmış, birgə bəyannamələr və ilkin razılaşmalar TDT-nin yaranmasına zəmin yaradan institutsional əməkdaşlığın əsasını qoymuşdur [1].

Qeyd edilməlidir ki, Azərbaycan təşkilatın möhkəmlənməsi istiqamətində maliyyə dəstəyi göstərməklə yanaşı, TDT-nin institusional güclənməsinə də töhfə verməkdədir. Bu isə regionda yeni əməkdaşlıq müstəvisinin formalaşmasına şərait yaradır. Azərbaycanın TDT-də rolu bir neçə aspektdə mühüm əhəmiyyət daşıyır:

- Geosiyasi mövqe: Azərbaycan Avropa ilə Asiya arasında strateji körpü rolunu oynayır. Orta Dəhliz təşəbbüsü və Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu layihəsi ilə regionun tranzit mərkəzinə çevrilmişdir [13].
- Enerji təhlükəsizliyi: Azərbaycan zəngin enerji ehtiyatları ilə TDT məkanında enerji təhlükəsizliyinin təminində həlledici rol oynayır [5].
- Mədəni-humanitar əməkdaşlıq: Azərbaycan mədəni və təhsil layihələrinin təşəbbüskarı kimi çıxış etmiş, türk xalqlarının inteqrasiyasına mühüm töhfələr vermişdir [13].
- Siyasi və diplomatik istiqamət: Prezident İlham Əliyevin türk birliyi ideyasını dəstəkləməsi Azərbaycanın təşkilat daxilində nüfuzunu artırmışdır [12].

Sadalanan arqumentləri əsas götürərək nəticə etibarilə deyə bilərik ki, Azərbaycan yalnız təşkilat çərçivəsində deyil, ümumilikdə türk dünyasının strateji gələcəyinin formalaşdırılmasında aparıcı rol oynayır.

TDT-nin fəaliyyətinin fəallaşması, eləcə də Azərbaycanın TDT çərçivəsində fəallığı Fransa mediasında əsasən qərəzli şəkildə işıqlandırılmış, Azərbaycana qarşı dezinformasiya ittihamları irəli sürülmüşdür. "Le Monde" qəzetində Azərbaycanın Fransanın keçmiş müstəmləkələrində baş verən hadisələri işıqlandırması "anti-kolonial dezinformasiya" kimi təqdim edilir [6, 8].

Bununla yanaşı, Fransa mediasında təqdim olunan məqalələrdə təşkilatın regional gücə çevrilməsi "narahatlıqla" qarşılanmışdır. 12 noyabr 2021-ci ildə İstanbulda keçirilən Zirvə toplantısında təşkilatın adının Türk Dövlətləri Təşkilatı adlandırılmasına diqqət çəkən "Le Courrier international" aylıq siyasi jurnalı yazırdı ki, "Türk Şurasının yeni adı və yeni proqramı var. Mərkəzi Asiyanın və Cənubi Qafqazın 5 türkdülli ölkəsi qlobal geosiyasətə təsir etmək əzmini göstərirlər" [2].

Fransız mətbuatı Azərbaycanın Türkiyə ilə strateji yaxınlaşmasını və türkdilli dövlətlərlə əlaqələrinin genişlənməsini bir növ geosiyasi çağırış kimi təqdim edir. [9, 10].

Bundan başqa, Fransa mediası Azərbaycanı bu ölkənin daxili işlərinə müdaxilə ilə suçlamışdır. "Le Monde" yazırdı ki, Fransa daxili işlər naziri G.Darmanin Azərbaycanın Yeni Kaledoniyadakı etirazlara "müdaxilə etdiyini" iddia etmişdir [7].

Digər tərəfdən, fransız mediası tərəfindən Azərbaycanın Fransa ilə informasiya mübarizəsi apardığı vurğulanmışdır [3, 4].

Bu yanaşmalar göstərir ki, Fransa mediası Azərbaycanın TDT daxilində fəallığını, xüsusilə Türkiyə ilə yaxınlaşmasını, eləcə də türkdilli ölkələrlə əlaəqlərinin genişlənməsini regionda öz geosiyasi maraqlarına təhdid kimi qiymətləndirmişdir.

Nəticə. Fransa mediasında TDT çərçivəsində Azərbaycanın fəallığına dair ayrıca analitik yazılar az olsa da, ümumi diskurs fonunda bu əməkdaşlığa isti münasibət olmadığı aydın görünür.

Təhlillər göstərir ki, Fransa mediasında Azərbaycanla bağlı qərəzli yanaşma iki istiqamətdə formalaşır. Bunlardan biri, yuxarıda qeyd edildiyi kimi, fransız mediasında Azərbaycanın Fransanın keçmiş müstəmləkə ərazilərində baş verən hadisələrin işıqlandırılmasına görə "dezinformasiya kampani-

yası”nda ittiham olunmasıdır. Bununla yanaşı, Azərbaycanın türk dövlətləri ilə əlaqələrinin güclənməsi, ölkənin nüfuzunun artması, regionda lider dövlətə çevrilməsi Fransa tərəfindən Cənubi Qafqaza mümkün təsir imkanlarının məhdudlaşdırılması kimi qəbul edilir. Nəticə etibarilə, Azərbaycanın TDT-də rolu artdıqca, Fransa mediasında qərəzli yanaşmalar da daha çox görünəcək. Bu isə Azərbaycanın yalnız diplomatik deyil, həm də media strategiyalarını gücləndirməsini zəruri edir.

ƏDƏBİYYAT

1. Ad fontes realis. La géopolitique au plus près du réalisme (2024 ,11 février). *Fiche technique – L'Organisation des États turciques*. - https://www.adfontesrealis.fr/2024/02/11/fiche-technique-lorganisation-des-etats-turciques/ [24.08.2025].
2. Courrier International. (2021, 12 novembre). *Geopolitique: L'organisation des Etats turcophones se consolide.* - https://www.courrierinternational.com/article/geopolitique-istanbul-lorganisation-des-etats [24.08.2025].
3. Euractiv. (2024, February 20). *Azerbaijan intensifies anti-colonial rhetoric targeting France.* - https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/azerbaijan-intensifies-anti-colonial-rhetoric-targeting-france/ [24.08.2025].
4. France24. (2024, February 20). *How France became target of Azerbaijan smear campaign.* - https://www.france24.com/en/europe/20240220-how-france-became-target-azerbaijan-smear-campaign [24.08.2025].
5. İsmayılov, R. (2022). *Azərbaycan və Türk Dövlətləri Təşkilatında enerji əməkdaşlığı perspektivləri.* Bakı: Elm və Təhsil Nəşriyyatı.
6. Le Monde. (2024, June 24). *Azerbaijan's anti-colonial disinformation against France: A legacy of KGB methods.* - https://www.lemonde.fr/en/opinion/article/2024/06/24/azerbaijan-s-anti-colonial-disinformation-against-france-a-legacy-of-kgb-methods_6675575_23.html [24.08.2025].
7. Le Monde. (2024, May 17). *Azerbaijan's interference operations in New Caledonia is only part of the story.* - https://www.lemonde.fr/en/pixels/article/2024/05/17/azerbaijan-s-interference-operations-in-new-caledonia-is-only-part-of-the-story_6671708_13.html [24.08.2025].
8. Le Monde. (2024, November 11). *COP29: An unprecedented crisis between France and Azerbaijan.* -https://www.lemonde.fr/en/international/article/2024/11/11/cop29-an-unprecedented-crisis-between-france-and-azerbaijan_6732367_4.html [24.08.2025].
9. L'Orient du jour. (2024, 7 novembre) *À Bichkek, Erdogan plaide pour le renforcement et l'unité du « monde turcique»* - https://www.lorientlejour.com/article/1434576/a-bichkek-erdogan-plaide-pour-le-renforcement-et-lunite-du-monde-turcique-.html [24.08.2025].
10. Mediapart. (2024, 6 novembre) *En Asie centrale, Erdogan plaide pour le renforcement et l'unité du «monde turcique»* - https://www.mediapart.fr/journal/fil-dactualites/061124/en-asie-centrale-erdogan-plaide-pour-le-renforcement-et-l-unite-du-monde-turcique [24.08.2025].
11. Naxçıvan Sazişi. (2009, 3 oktyabr). *Türk Dövlətləri Təşkilatının yaradılması haqqında saziş.* Naxçıvan.
12. Prezident.az. (2024, 6 novabr). *Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Türk Dövlətləri Təşkilatının Dövlət Başçılarının 11-ci Zirvə Görüşündə çıxışı.* - https://president.az/az/articles/view/67211 [24.08.2025].
13. Əliyev, F. (2022). *Azərbaycanın Türk Dövlətləri Təşkilatındakı rolu və regional əməkdaşlıq perspektivləri.* Bakı: Şərq-Qərb Nəşriyyatı.

ЗЕЙНАБ КАЗИМОВА
Диссертант Бакинского славянского университета

ПОДХОД ФРАНЦУЗСКИХ СМИ К РАСШИРЕНИЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АЗЕРБАЙДЖАНА В ОРГАНИЗАЦИИ ТЮРКСКИХ ГОСУДАРСТВ

Организация тюркских государств (ОТГ), учреждённая в 2009 году основателями – Азербайджаном, Казахстаном, Кыргызстаном и Турцией, в настоящее время объединяет около 300

миллионов человек на территории площадью свыше 4,5 млн кв. км и формируется как значимый региональный и глобальный актор с прогнозируемым экономическим потенциалом порядка 2 трлн долларов США. В 2019 году к организации присоединился Узбекистан, тогда как Венгрия, Туркменистан и Турецкая Республика Северного Кипра получили статус наблюдателей. С 2011 года саммиты глав государств - членов ОТГ проводятся на регулярной основе, в ходе которых подводятся итоги проделанной работы и определяются приоритетные направления деятельности на последующий период.

Помимо политической, экономической и военно-безопасностной составляющей, ОТГ выполняет функции координирующей структуры для ряда культурно-гуманитарных институтов. К таковым относятся Парламентская Ассамблея тюркоязычных стран (ТЮРКПА, Баку), Международная организация тюркской культуры (ТЮРКСОЙ, Анкара), Международная тюркская академия (Астана/Нур-Султан), Фонд тюркской культуры и наследия (Баку), Центр кочевых цивилизаций (Бишкек), а также Совет по делам тюркоязычных стран (Стамбул).

В настоящей статье предметом анализа является роль Азербайджана в Организации тюркских государств (ОТГ) в контексте геополитических и культурно-цивилизационных аспектов, а также специфика освещения данных процессов во французских СМИ. Особое внимание уделяется исследованию предвзятого дискурса, формируемого французской прессой на фоне укрепления позиций Азербайджана в рамках ОТГ, и разработке стратегических рекомендаций в контексте информационного противоборства.

Ключевые слова: Азербайджан, Организация тюркских государств, ОТГ, французские СМИ, медиа.

ZEYNAB KAZIMOVA
PhD student at Baku Slavic University

THE APPROACH OF THE FRENCH MEDIA TO THE EXPANSION OF AZERBAIJAN'S ACTIVITIES IN THE ORGANIZATION OF TURKIC STATES

The Organization of Turkic States (OTS), established in 2009 by its founding member states - Azerbaijan, Kazakhstan, Kyrgyzstan, and Türkiye - represents nearly 300 million people across an area of 4.5 million square kilometers and thus emerges as a regional and global actor with an estimated economic potential of 2 trillion USD. In 2019, Uzbekistan joined the organization, while Hungary, Turkmenistan, and the Turkish Republic of Northern Cyprus obtained observer status. Since 2011, the leaders of the member states have convened annually to assess past activities and set priorities for the following year.

In addition to its role in political, economic, and security cooperation, the OTS also serves as an umbrella structure for various cultural institutions. Among them are: the Parliamentary Assembly of Turkic-Speaking Countries (TURKPA) in Baku, the International Organization of Turkic Culture (TURKSOY) in Ankara, the International Turkic Academy in Nur-Sultan (Astana), the Turkic Culture and Heritage Foundation in Baku, the Nomadic Civilizations Center in Bishkek, and the Council on Affairs of Turkic-Speaking States in Istanbul.

This article analyzes Azerbaijan's role within the Organization of Turkic States (OTS), focusing on geopolitical and cultural aspects, as well as the informative and political approaches of the French media to these processes. It examines the biased discourse observed in the French press in the context of Azerbaijan's growing influence within the OTS and offers strategic recommendations in the framework of the information struggle.

Keywords: Azerbaijan, Organization of Turkic States, OTS, French media, media.

Məqalənin redaksiyaya daxil olduğu tarix: 25 avqust 2025-ci il.
Məqalənin çapa qəbul olunma tarixi: 15 oktyabr 2025-ci il.
Rəyçilər: s.e.f.d. Kəmalə Ruintən, s.e.d. Adil Mirabdullayev.